بەناوی خودای بەخشندە و میهرەبان
بەناوی گەلەوە
پەرلەمانی کوردستان . عێراق

پاڵپشت بە حوکمی بڕگەی (١)ی ماددەی (٥٦) لە یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەموارکراو و بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (٧٧) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان . عێراق، و لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان، پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٧)ی ڕۆژی ٢٠٢٢/٦/٢٢ ئەم یاسایەی پەسەندکرد:

یاسای ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٢٢

یاسای وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار لە هەرێمی کوردستان . عێراق

ماددەی (١)

بۆ مەبەستی حوکمەکانی ئەم یاسایە، ئەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریان دەگەیەنن:-

یەکەم/ هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.

دووەم/ وەزارەت: وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزاری هەرێم.

سێیەم/ وەزیر: وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزاری هەرێم.

چوارەم/ بریکاری وەزارەت: بریکاری وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزاری هەرێم.

پێنجەم/ ئەنجومەن: ئەنجومەنی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزاری هەرێم.

شەشەم/ دەستە: دەستەی گەشتوگوزاری هەرێم.

حەوتەم/ سەرۆکی دەستە: سەرۆکی دەستەی گەشتوگوزاری هەرێم.

هەشتەم/ ئەنجومەنی بەڕێوەبردن: ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەستەی گەشتوگوزاری هەرێم.

ماددەی (٢)

ئامانجەکانی ئەم یاسایە بریتین لە:-

یەکەم: پەرەپێدانی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی شارەوانی و پەرەپێدانی ئاستی خزمەتگوزارییە جیاوازەکانی شارەوانی لە ڕووی چەندێتی و چۆنییێتییەوە.

دووەم: پاراستنی ژینگەی هەرێم بە شێوەیەکی خاوێن و تەندروست، بایەخدان بە ناوچە و پانتاییە سەوزاییەکان، دروستکردن و بەردەوامیدان بە پەرەپێدانی پارک و باخچە و ناوچە سەوزاییەکان، بەپێی پێوەرە نێودەوڵەتییەکان.

سێیەم: کارکردن بۆ ڕاکێشانی سەرمایە، و هاندانی وەبەرهێنان لەڕێگەی جێبەجێکردنی پرۆژەکانی وەبەرهێنان بەهەماهەنگی لەگەڵ دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا، لە چوارچێوەی یاسا بەرکارەکان، بەشێوەیەک ببێتە مایەی پێشکەوتنی ئابووری و فەراهەمبوونی هەلی کاری زیاتر بۆ هاوڵاتیان.

چوارەم: پلاندانان، ڕێکخستن، ئاراستەکردن، بەدواداچوون، پەرەپێدانی چالاکیی گەشتوگوزاری، پەرەپێدانی ناوچە گەشتیارییەکان، پتەوکردنی ڕۆڵی کەرتی تایبەت و کەرتی تێکەڵاو و هاندانی سەرمایەی نیشتمانی و بیانی بۆ وەبەرهێنان لەم کەرتە.

پێنجەم: کارکردن بۆ پەیڕەوکردنی بنەمای هاوبەشی کەرتی گشتی و تایبەت لە جێبەجێکردنی پرۆژەکان، بەشێوەیەک کە لە خزمەتی بەرژەوەندی گشتیدا بێت.

شەشەم: پەرەپێدانی گەنجینەی شارستانی کولتووری، بەشێوەیەکی بەرپرسیار و هاوسەنگ، لەڕێگەی ئەنجامدانی ئەرکەکانی ڕووپێوی و دەستنیشانکردن و هەڵکۆڵینی زانستی ورد، لەهەموو شوێنەوارەکان، و پاراستن و نۆژەنکردنەوەی ئەو شوێن و ناوچانە لەسەر بنەمایەکی بەردەوام، بە ئامانجی پیشاندانی سیما شارستانییەکانی هەرێم.

ماددەی (٣)

ئەرکەکانی وەزارەت بریتین لە:-

یەکەم: داڕشتنی سیاسەتی نەخشەدانانی ئاوەدانی لە ڕێگەی ئامادەکردنی نەخشەی بنەڕەتی، (ماستەرپلان) و نەخشەی کەرتیی بۆ شار و شارۆچکەکانی هەرێم لەسەر بنەمای زانستی، و پاڵپشت بە ستانداردی نەخشەسازی، بۆ ئەوەی نەخشە و

بەکارهێنــانی جۆراوجــۆری زەوی ببێــتە پاڵپشــتی پەرەپێــدانی شارســتانی و ئــابووری هەرێم.

دووەم: پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی شارەوانی و دروستکردنی ڕێگەوبان و پرد و تونێڵ لە سنووری شارەوانییەکان، بە شێوەیەک ببێتە مایەی دابینکردنی پێداویستییەکانی هاووڵاتیان و خۆشگوزەرانی دانیشتووان.

سێیەم: سەرپەرشتیکردن و چاودێریکردنی پلان و پرۆژەکانی شارەوانییەکان و فەرمانگەکانی وەزارەت لە شــــارو شــــارۆچکەکان و بەدواداچــــوونی بڕیارەکــــانی ئەنجــــومەنی شارەوانییەکان، کە لەچوارچێوەی یاسا و ڕێنماییە کارپێکراوەکاندا دەردەچن.

چــوارەم: دابینکــردنی ئــاوی خــواردنەوە و دامەزرانــدنی وێســتگەکانی ئــاو و تۆڕەکــانی گواستنەوەی ئاو بۆ هاووڵاتیان.

پێنجەم: دروستکردنی تۆڕەکانی ئاوەڕۆ بۆ ئاوی قورس و ئاوی باران لەگەڵ دروستکردنی وێستگەی تایبەت بۆ دووبارە پاککردنەوەی ئاو.

شەشــەم: سەرپەرشــتی و بەدواداچــوونی جێبەجێکــردنی نەخشــەی کەرتی و نەخشــەی ســێکتەرەکانی دیــکەی نــاو ماســتەرپلان، کە لەلایەن شــارەوانییەکان و لایەنە پەیوەنــدارەکان ئامــادە دەکرێــت، بە مەبەســتی کــۆنترۆڵکردن و کەمکــردنەوەی کاریگەری نەرێنی لەسەر سیمای شارستانیی شارەکان.

حەوتەم: دانــانی پــلانی گونجــاو بــۆ پــاک ڕاگــرتنی ژیــنگەی هەرێــم لەڕێی کــۆکردنەوە و چارەسەرکردنی زانستی بۆ زبڵ و خاشاک لە شار و شارۆچکەکان.

هەشــتەم: پلانــدانان، بەدواداچــوون، پەرەپێــدانی نــاوچە گەشــتیارییەکان، چــالاکیی گەشــتوگوزاریی و پتەوکــردنی ڕۆڵی کەرتی تــایبەت و کەرتی تــێکەڵاو و هانــدانی سەرمایەی نیشتمانی و بیانی بۆ وەبەرهێنان لەم کەرتەدا، لە چوارچێوەی پلانەکانی کەرتی گەشتیاریی.

نــۆیەم: ئەنجامــدانی کــاری ڕووپێــوی و پشــکنین و هەلکــۆڵینی زانســتی ورد لە نــاوچە شــوێنەوارییەکان و پاراســتن و نــۆژەنکردنەوەی ئەو شــوێنانە لە ڕێــگەی تــیمە پسپۆڕەکان بەشێوەیەکی بەردەوام.

ماددەی (٤)

وەزارەت پێکدێت لە:-

یەکەم:

١- وەزیر: سەرۆکی باڵای وەزارەتە، بەرپرسە لە کارەکانی و ئاڕاستەکردنی سیاسەتەکانی، و سەرپەرشتی و چاودێری هەموو بڕیار و فەرمان و ڕێنماییەکانی پەیوەندیدار بە ئەرکەکانی وەزارەت و پێکهاتە و دەسەڵاتەکانی و هەموو کاروبارەکانی تەکنیکی، دارایی، کارگێڕی و ڕێکخستن دەکات، و بەرپرسیارە لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم، و دەتوانێت بەشێک لە دەسەڵاتەکانی خۆی بۆ بریکاری وەزارەت و سەرۆکی دەستە یان بەڕێوەبەرە گشتییەکان یان بەرپرسانی پێکهاتەکانی وەزارەت، ڕاسپێرێت.

٢- نووسینگەی وەزیر: فەرمانبەرێک بەڕێوەیدەبات، کە لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت و ژمارەیەک فەرمانبەر یاریدەدەری دەبن.

دووەم:

١- بریکاری وەزارەت: هاوکاریی وەزیر دەکات، لەڕووی ئاڕاستەکردنی وەزارەت و سەرپەرشتیکردنی کاروبارەکانی، لە چوارچێوەی ئەو دەسەڵاتانەی لەلایەن وەزیرەوە پێی دەبەخشرێت، و دەبێت لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت.

٢- نووسینگەی بریکاری وەزارەت: فەرمانبەرێک بە پلەی بەڕێوەبەر بەڕێوەیدەبات، کە دەبێت لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت.

سێیەم:

ڕاوێژکاران: پێویستە شارەزا و پسپۆڕبن و لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بن، و نابێت ژمارەیان لە (٤) چوار ڕاوێژکار زیاتر بێت.

چوارەم:

بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکان: بریتین لەم بەڕێوەبەرایەتیە گشتییانەی خوارەوە، و هەر یەکەیان بەڕێوەبەرێکی گشتی بەڕێوەیدەبات، کە لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت و خاوەن شارەزایی و پسپۆڕی بێت:

١- بەڕێوەبەرایەتی گشتی دیوان.

٢- بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری یاسایی.

٣- بەڕێوەبەرایەتی گشتی نەخشەدانانی ئاوەدانی کە لەڕووی داراییەوە خاوەن کەسایەتی مەعنەوی سەربەخۆیە.
٤- بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون.
٥- بەڕێوەبەرایەتی گشتی پڕۆژەکان.
٦- بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئاو و ئاوەڕۆ کە لەڕووی داراییەوە خاوەن کەسایەتی مەعنەوی سەربەخۆیە.
٧- بەڕێوەبەرایەتی گشتی شوێنەوار و کەلەپوور کە لەڕووی داراییەوە خاوەن کەسایەتی مەعنەوی سەربەخۆیە.
٨- بەڕێوەبەرایەتی گشتی شارەوانییەکان لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارەی سەربەخۆکان، لەڕووی داراییەوە خاوەن کەسایەتی مەعنەوی سەربەخۆیە، و سەرپەرشتیارن لەسەر شارەوانییەکانی قەزاو ناحیەکانی هەرێم.

پێنجەم: سەرۆکایەتیی شارەوانی لە ناوەندی پارێزگاکانی هەرێم: سەرۆکی ئەم شارەوانییانە بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی دەبن.

شەشەم: دەستەی گەشتوگوزار: خاوەن کەسایەتییەکی مەعنەوی، و سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕی دەبێت، و پێکدێت لە:

١- سەرۆکی دەستە: فەرمانبەرێکە بە پلەی تایبەت کە لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت و خاوەن شارەزایی و پسپۆڕێتی بێت لە بواری گەشتوگوزار، و سەرۆکایەتی دەستە دەکات.
٢- نووسینگەی سەرۆکی دەستە: فەرمانبەرێک بە پلەی بەڕێوەبەر بەڕێوەی دەبات کە لانیکەم هەڵگری بڕوانامەی بەرایی زانکۆیی بێت و ژمارەیەک فەرمانبەر یاریدەدەری دەبن.
٣- بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکانی گەشتوگوزار لە پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان.
٤- بەڕێوەبەرایەتییەکانی دەستە کە بریتین لە:-

أ. بەڕێوەبەرایەتی کارگێڕی و سەرچاوە مرۆییەکان.
ب. بەڕێوەبەرایەتی دارایی.
ج. بەڕێوەبەرایەتی کاروباری یاسایی.
د. بەڕێوەبەرایەتی گرێبەستەکان.
هـ. بەڕێوەبەرایەتی پلان و بەدواداچوون.
و. بەڕێوەبەرایەتی بە بازاڕکردنی گەشتیاری.

ز. بەڕێوەبەرایەتی بەڕێوەبردن و جۆری و پشکنین.
ح. بەڕێوەبەرایەتی کاروباری گەشتیاری.
ط. بەڕێوەبەرایەتی ئەندازیاری.
٥- ئەنجومەنی بەڕێوەبردن:-
أ. پێکهاتەی ئەنجومەنی بەڕێوەبردن بەم شێوەیەی خوارەوە دەبێت:-

- سەرۆکی دەستە/ سەرۆک.
- بەڕێوەبەرانی گشتی گەشتوگوزار لە پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان.
- دوو لە ڕاوێژکارانی وەزارەت کە لەلایەن وەزیرەوە دەستنیشان دەکرێن/ ئەندام.
- بەڕێوەبەری گشتیی دیوانی وەزارەتی ناوخۆ/ئەندام.
- بەڕێوەبەری گشتیی دیوانی وەزارەتی دارایی و ئابووری/ ئەندام.
- بەڕێوەبەری گشتیی دیوانی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو/ ئەندام.
- بەڕێوەبەری گشتیی کارگێڕی و دارایی و یاسایی دەستەی وەبەرهێنان/ ئەندام.

ب. بڕیارەکانی ئەنجومەنی بەڕێوەبردن بەزۆرینەی دەنگ دەردەچێت لەکاتی یەکسانبوونی دەنگەکان بایەتەکە لە بەرژەوەندی ئەو لایەنە یەکلادەبێتەوە کە سەرۆکی دەستە دەنگی بۆداوە، ئەو بڕیارانەی پەیوەستن بە تەرخانکردنی زەوی دەبێت لەلایەن وەزیرەوە پەسەندبکرێت.
ج. سەرۆکی دەستە دەسەڵاتی هەیە هەر پسپۆڕێک لەناو دەستە یان لە دەرەوەی بۆ ئامادەبوون لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەنی بەڕێوەبەردن، بۆ مەبەستی ڕاوێژکاریی و لەکاتی پێویست بانگهێشت بکات، بێ ئەوەی مافی دەنگدانی هەبێت.

ماددەی (٥)

یەکەم: وەزارەت ئەنجومەنێکی دەبێت کە پێکدێت لە:-
١ -وەزیر/ سەرۆک.
٢ -بریکاری وەزارەت / ئەندام.
٣ -سەرۆکی دەستە/ ئەندام.
٤ -راوێژکاران/ ئەندام.
٥ -بەڕێوەبەرانی گشتی وەزارەت/ ئەندام.
دووەم: وەزیر دەسەڵاتی هەیە، هەر کەسێک لەناو وەزارەت یان لەدەرەوەی، بۆ ئامادەبوون لە کۆبوونەوەکانی ئەنجوومەن، بۆ مەبەستی ڕاوێژکاری و لەکاتی پێویست بانگهێشت بکات، بێ ئەوەی مافی دەنگدانی هەبێت.

سێیەم: ئەنجوومەن سکرتێرێکی دەبێت بۆ جێبەجێکردنی کارە کارگێڕییەکان، و لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێت.

چوارەم: کۆبوونەوەکانی ئەنجوومەن وەرزی دەبن، یان لەکاتی پێویست بە بڕیاری وەزیر، ساز دەکرێن.

پێنجەم: ئەنجوومەن تاوتوێی پلانەکانی وەزارەت و کێشە و گرفت و بەربەستەکان دەکات و ڕاوێژ و پێشنیارەکان پێشکەش بە وەزیر دەکات، بە ئامانجی بەرەوپێشبردنی توانستی وەزارەت و بەرز ڕاگرتنی ئاستی خزمەتگوزارییەکان و لابردنی بەربەستەکان.

شەشەم: کۆنووسی کۆبوونەوەکانی ئەنجوومەن وەک بڕیاری وەزاری هەژمار دەکرێت، دوای پەسەندکردنی لەلایەن وەزیرەوە.

ماددەی (٦)

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی سروشتی و مەعنەوی، کە خاوەن شارەزایی و پسپۆڕێتین لەناوخۆی هەرێم، بە مەبەستی جێبەجێکردنی ئامانج و ئەرکەکانی وەزارەت، بەپێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێم، واژۆبکات.

دووەم: بۆ گرێبەستکردن لەگەڵ کەسانێک لە دەرەوەی هەرێم پێویستە ڕەزامەندیی ئەنجوومەنی وەزیرانی هەرێمی لەسەر وەربگیرێت، جگە لەو گرێبەستانەی کە بەیاسا ڕێکخراون.

ماددەی (٧)

وەزیری بۆی هەیە لەکاتی پێویستدا بەڕێوەبەرایەتی یان بەش یان هۆبە لەناو پێکهاتەکانی وەزارەت بهێنێتەکایەوە یان هەڵیانبوەشێنێتەوە یان لێکیان بدات.

ماددەی (٨)

ئەرک و دەسەڵاتی پێکهاتەکانی وەزارەت بە پەیڕەوێک ڕێکدەخرێت کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت.

ماددەی (٩)

یەکەم: یاسای وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزاری هەرێمی کوردستان- عێراق ژمارە (١٢) ی ساڵی (٢٠١٠) هەڵدەوەشێتەوە.

دووەم: ئەو ڕێنماییانەی کە لەبەر ڕۆشنایی یاسای هەڵوەشاوەدا دەرچوون بەردەوام دەبن لە کارپێکردن، بەمەرجێک دژیەک نەبن لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە، تا ئەو کاتەی ڕێنماییەکی تر جێگەیان دەگرێتەوە.

ماددەی (١٠)

وەزیر ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی (١١)

پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی (١٢)

کار بە دەقی هیچ یاسا یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی (١٣)

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچوواندن

بەهۆی پێشکەوتن و فراوانبوونی شار و شارۆچکەکانی هەرێم، بۆ ئەوەی پێکهاتەکانی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار بتوانن وەڵامدەرەوەی داخوازی و پێداویستییەکانی هاووڵاتیان بێ لە شار و شارۆچکەکاندا، و بەمەبەستی جێبەجێکردنی پلانی حکومەت بۆ دانانی پەیکەرێکی کاریگەر و گونجاو و بەپێی پێداویستیی هەنووکەیی بۆ بەرژەوەندی گشتی، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

د. ڕێواز فائق حسێن
سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان . عێراق